

Visie op de toekomst van zorglandbouw 2026-2030

Federatie Landbouw en Zorg

Zorglandbouw is een onmisbare vorm van zinvolle ondersteuning waarin de groene leefomgeving een vanzelfsprekend onderdeel vormt van het dagelijks leven. Hier krijgen participatie en maatwerk vorm en voelen deelnemers zich gezien en gehoord.

Veranderende maatschappij biedt kansen voor zorglandbouw

De zorg staat de komende jaren voor grote veranderingen. Mensen worden ouder, wonen langer thuis en hebben vaker te maken met meerdere en complexere ondersteuningsvragen tegelijk, terwijl het aantal beschikbare zorgprofessionals afneemt. Door deze demografische ontwikkelingen komt de toegankelijkheid en organiseerbaarheid van zorg onder druk te staan.

Dit vraagt om andere manieren van denken en doen, waarbij zorg niet langer vanuit afzonderlijke domeinen wordt ingericht, maar in samenhang vorm krijgt. Behandeling, begeleiding en ondersteuning lopen in elkaar over en vinden steeds dichterbij het dagelijks leven plaats. In de beweging van zorg naar leven raken formele en informele zorg steeds meer met elkaar verweven en wordt samenwerking tussen domeinen, zoals zorg, welzijn, en onderwijs, noodzakelijk om passende ondersteuning te blijven bieden. Mensen worden benaderd vanuit hun mogelijkheden en ontwikkelrecht in plaats van hun beperking. De focus ligt op zo normaal mogelijk leven en deelnemen aan de samenleving. Dit vraagt om meer vertrouwen in professionals, ruimte om te experimenteren en het vermogen om over bestaande grenzen heen samen te werken.

De zorglandbouw heeft in deze ontwikkeling een vanzelfsprekende rol: zorg, participatie en ontwikkeling komen samen in het dagelijkse leven op de zorgboerderij. Deze fungeert als minimaatschappij, in een groene omgeving en geworteld in de praktijk, waarbij de huidige geformuleerde kernwaarden van de zorglandbouw het uitgangspunt zijn.¹

Juist deze manier van werken draagt bij aan het uitstellen of voorkomen van zwaardere zorg, doordat mensen eerder ondersteuning ervaren, structuur vinden en betrokken blijven bij het dagelijks leven.

De zorgboerderij

De zorgboerderij is een open, natuurlijke en veilige plek waar zintuigen worden geactiveerd, mensen samenkomen en elkaar ontmoeten. Het is een omgeving waarin het dagelijks leven centraal staat, iedereen mee kan doen en waarin ondersteuning, participatie en omgeving met elkaar verweven zijn.

Op de zorgboerderij vindt het leven plaats zoals het is: de dag begint met het openen van de staldeuren, het verzorgen van dieren, het werken in de moestuin, het oogsten van groenten of het voorbereiden van de lunch. Op sommige plekken ligt de nadruk op het werken met dieren, op andere op tuinbouw, natuurbeheer, voedselproductie of ambachtelijke werkzaamheden.

¹ <https://www.zorgboeren.nl/over-zorglandbouw/kernwaarden>

Wat deze plekken verbindt, is het werken in en met de natuur, in een ritme dat volgt uit de dag, het seizoen en het leven op het terrein of erf.

In deze omgeving ontstaan structuur, overzicht en betekenis als vanzelf. Ontmoeting ontstaat in het samen doen, net als samenwerking en betrokkenheid.

De zorgboerderijen bevinden zich over het algemeen in het buitengebied maar dicht bij de lokale samenleving. De invulling van een zorgboerderij verschilt per locatie en sluit aan op de vraag van deelnemers en de omgeving. Zorgboerderijen bewegen mee met ontwikkelingen in de samenleving en spelen in op veranderende behoeften, waarbij de kracht van de plek behouden blijft. De diversiteit van ondersteuning op maat in een groene omgeving, in combinatie met kleinschaligheid en flexibiliteit, onderscheidt de zorgboerderij van reguliere zorg. Meer dan eens ondersteunt de zorgboer haar deelnemers ook buiten het erf in het dagelijks leven. Daar verbindt zij formele en informele zorg.

Zorglandbouw is een vorm van ondersteuning op de zorgboerderij, waarin mensen deelnemen aan het dagelijks leven en ondersteuning ontvangen in een agrarisch of groene omgeving. Kenmerkend is dat werken, leven en ondersteunen hier samenkomen, waardoor ondersteuning onderdeel van het leven is. Het groene karakter van de locaties is een belangrijke waarde.

In de visie spreken wij van de zorgboer. Hier onder vallen zorgboeren en groene zorgondernemers.

Zorg op zorgboerderijen is zorg in en met de natuur, georganiseerd in een agrarische of groene werkomgeving, gericht op de Kernwaarden van de Zorglandbouw. De ondersteuning is gericht op voorkomen van achteruitgang of ontlasting van mantelzorg, herstel, participatie en ontwikkeling van mensen, en verbonden met bredere maatschappelijke doelen zoals duurzaamheid, inclusie, welzijn en gezondheid.

Alle zorglandbouw is groene zorg, maar niet alle groene zorg is zorglandbouw!

De zorglandbouw ontwikkelt zich en wordt steeds breder. Niet iedere zorgboerderij heeft nog een agrarische bedrijfsvoering en de invulling van locaties verschilt sterk, afhankelijk van de omgeving, doelgroep en manier van werken. Juist deze diversiteit is een kracht van de sector. Tegelijkertijd vraagt deze ontwikkeling om helderheid over wat zorglandbouw bindt en herkenbaar houdt. De verbindende factor ligt in de kernwaarden van zorg op de zorgboerderij. Het gaat om een manier van werken waarin het dagelijks leven centraal staat, mensen meedoen en van betekenis zijn, en waarin ondersteuning plaatsvindt in een groene omgeving die rust, structuur en ruimte biedt.

Deze kernwaarden zorgen voor samenhang en herkenbaarheid binnen de diversiteit. Zij vormen de basis van het handelen en maken dat zorgboerderijen, ondanks hun verschillende vormen en invullingen, onderdeel blijven van één sector. Bij zorgboerderijen die zijn aangesloten bij FLZ worden deze kernwaarden aantoonbaar geborgd.

De deelnemer als uitgangspunt

De deelnemer neemt deel aan het leven op de zorgboerderij en ontvangt ondersteuning die aansluit bij de eigen vraag, ingebed in het dagelijks ritme van de boerderij. Door de nabijheid van de zorgboer en medewerkers is ondersteuning direct en passend aanwezig. Zorg, participatie en welzijn zijn hierin met elkaar verbonden. De dagelijkse praktijk geeft structuur, overzicht en betekenis. De dag heeft een begin en een einde en deelnemers ervaren wat hun bijdrage oplevert op het erf of terrein. Ontmoeting en samenwerking ontstaat vanzelf, net als het gevoel ergens bij te horen en gezien en gehoord te worden.

Zorgboerderijen bieden een laagdrempelige plek waar ondersteuning naast zorg ook gericht is op leefstijl, gezondheid, beweging en voeding. Deze combinatie draagt bij aan het gevoel van welbevinden, preventie en het versterken van de eigen regie.

Begeleiding vindt plaats in het moment: tijdens het werk, in het contact en in het samen optrekken gedurende de dag. Tegelijkertijd wordt gewerkt vanuit duidelijke doelen en afspraken, die zijn vastgelegd en gevolgd in het dagelijks handelen. Observaties en voortgang worden meegenomen in de begeleiding en waar nodig bijgesteld.

De samenstelling van de deelnemers verandert. Zorgboerderijen krijgen steeds vaker te maken met deelnemers met gecombineerde zorgvragen, bijvoorbeeld op het gebied van verstandelijke beperking en GGZ. Ook maken deelnemers gebruik van zorgboerderijen wanneer ondersteuning op andere zorglocaties minder passend is. Dit vraagt om specifiekere vormen van begeleiding, samenwerking en inzet van expertise. Ook zullen meer behandelvormen worden aangeboden. Daarnaast maken ook mensen die tijdelijk uitvallen in werk of onderwijs gebruik van zorgboerderijen. Deze ondersteuning maakt al langer onderdeel uit van de praktijk en wordt steeds nadrukkelijker erkend als passende vorm van ondersteuning binnen het zorg- en sociaal domein. De zorgboerderij biedt een omgeving waar ondersteuning in samenhang plaatsvindt, waarbij deelnemers worden benaderd vanuit hun mogelijkheden en rol in plaats van hun beperking.

De zorgboer

Zorgboeren maken veel impact met de zorg op maat die zij bieden.

De zorgboer is ondernemer en zorgaanbieder tegelijk en draagt verantwoordelijkheid voor het geheel van het bedrijf en de geboden ondersteuning. Vanuit deze positie worden keuzes gemaakt die passen bij de praktijk op het erf, de deelnemers en de omgeving. De zorgboer is herkenbaar en zichtbaar.

Zorgboeren werken vanuit eigenaarschap en nemen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van ondersteuning en zorg. Zij zijn proactief, reflectief en strategisch in hun handelen. Zij zien kansen, nemen initiatief en spelen in op ontwikkelingen, waarbij zij continu werken aan de ontwikkeling en continuïteit van hun bedrijf en de zorglandbouw.

De zorgboer is verantwoordelijk voor het organiseren van een omgeving waarin deelnemers kunnen meedoen en zich kunnen ontwikkelen. Dit vraagt om het combineren van menselijke maat, zorginhoudelijke kennis met ondernemerschap, waarbij het dagelijks functioneren van het bedrijf en de kwaliteit van ondersteuning onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Daarbij wordt gewerkt vanuit duidelijke kaders en afspraken. Zij nemen verantwoordelijkheid voor hun handelen en werken in de beweging van controle naar rekenschap, waarbij zij inzicht geven in de kwaliteit van ondersteuning en de keuzes die daarin worden gemaakt. Samen met zijn medewerkers bestaat het team uit mensen met kennis van zorg en kennis van agrarische regels.

Zorgboeren werken samen met andere partijen in de omgeving, zoals gemeenten, zorgaanbieders en het netwerk rondom de deelnemer. Zij weten wanneer samenwerking nodig is en zoeken deze actief op, zodat ondersteuning goed aansluit en verantwoord kan worden georganiseerd. Doordat zij ondersteuning flexibel en op maat kunnen bieden kunnen zij goed inspelen op specifieke zorgvragen.

De medewerker

Medewerkers maken onderdeel uit van een netwerk rondom de deelnemer, samen met mantelzorgers en vrijwilligers. Zij ontwikkelen zich continu in de praktijk en via opleidingen zoals aangeboden door de Academie Landbouw en Zorg. De zorgboerderij is een ontwikkelgerichte organisatie. Samenwerken met onderwijs en de inzet van stagiaires is daar een belangrijk onderdeel van.

Binnen de zorglandbouw ontstaat differentiatie in rollen en expertise, met zowel generalistische als specialistische functies. Er zijn voldoende bekwame medewerkers om kwalitatief goede ondersteuning en zorg te kunnen leveren. Bekwaam betekent dat iemand inzetbaar is en bijdraagt aan goede zorg. Daarbij wordt naast formele functies, gekeken naar het geheel van mensen rondom de deelnemer. Mantelzorgers en vrijwilligers maken hier, wanneer dit goed wordt onderbouwd door de ondernemer, onderdeel van uit. Zo wordt samen, ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid, gewerkt aan goede zorg, vanuit het principe *Samen professioneel*.

In deze ontwikkeling is het noodzakelijk dat aan een medewerker goede arbeidsvoorwaarden worden aangeboden en dat zij zich blijven ontwikkelen.

Samenwerkingsverbanden

Zorgboerderijen werken samen met gemeenten en contracterende partijen in hun omgeving, waardoor formele en informele zorg samenkomen. In deze samenwerking vinden zorgboeren elkaar en bundelen zij waar nodig hun kennis en kunde. Hierdoor wordt ondersteuning beter georganiseerd en sluit deze aan op de vraag van deelnemers, terwijl het kleinschalige karakter behouden blijft.

Voor andere partijen in de samenleving is de zorglandbouw vanzelfsprekend. Organisaties die toe leiden naar (re)integratie weten de zorgboerderijen goed te vinden en zetten deze in als logische plek voor mensen met bijvoorbeeld een burn-out of een andere ondersteuningsvraag. Net zoals doorverwijzen naar een psycholoog gebruikelijk is, is het vanzelfsprekend om te kiezen voor een zorgboerderij.

Zorgboerderijen nemen een actieve rol in regionale en lokale samenwerkingsverbanden. Er wordt samengewerkt vanuit gelijkwaardigheid, waarbij zorgboerderijen, andere zorgaanbieders, gemeenten en het netwerk rondom de deelnemer elkaar aanvullen en versterken. Deze

samenwerking vindt plaats op verschillende terreinen, waaronder zorg, financiering, innovatie en in de afstemming rondom de deelnemer. Binnen deze samenwerking is ruimte voor het integreren van mantelzorgers en vrijwilligers.

Sterke samenwerkingsverbanden zorgen ervoor dat minder in afzonderlijke systemen wordt gewerkt en dat begeleiding en behandeling beter op elkaar aansluiten en in samenhang worden georganiseerd.

Governance en overheid

De governance van de zorglandbouw is transparant en praktisch werkbaar. Er wordt gewerkt vanuit duidelijke verantwoordelijkheden. Tegelijkertijd hebben de regionale organisaties van FLZ een meerwaarde doordat zij bijdragen aan verbinding, vertegenwoordiging en samenhang in de zorglandbouw.

Verschillende relevante overheidsinstanties werken zowel lokaal als landelijk samen met zorgboerderijen en FLZ waarin vertrouwen en professionaliteit uitgangspunten zijn. Er is ruimte om te handelen en te experimenteren en de zorglandbouw wordt gefaciliteerd om bij te dragen aan oplossingen in de zorg. Samenwerking over domeinen heen wordt mogelijk gemaakt en ondersteund.

Toepasselijke regelgeving, gemeentelijk en landelijk, is geharmoniseerd en tot een minimum beperkt, om meer ruimte te geven voor het bieden van de gewenste en gepaste zorg en ondersteuning. Verschillen tussen gemeenten en zorgwetten vragen om vereenvoudiging, zodat zorgboerderijen minder tijd kwijt zijn aan verantwoording en meer ruimte hebben voor het organiseren van goede zorg. De overheid toetst daarbij steeds meer op de bedoeling, met een verschuiving van controle naar rekenschap.

Financiering

Financiering sluit aan op de praktijk en is gericht op continuïteit. Er is voldoende financiering beschikbaar vanuit gemeente, zorgkantoren en andere financiers om zorglandbouw goed te blijven organiseren- en te ontwikkelen. De organisatie van financiering is eenvoudiger en maakt het mogelijk om zorg in samenhang te bieden.

Schotten tussen domeinen, zoals zorg en onderwijs en het sociaal domein en de WLZ, zijn verminderd, waardoor ondersteuning beter op elkaar aansluit. Zorgboeren hebben keuzevrijheid in hoe zij hun zorg organiseren en worden daarin gefaciliteerd. Financiering maakt het mogelijk om in te spelen op de vraag van deelnemers en om samen te werken met andere partijen. Ook praktische randvoorwaarden, zoals vervoer, zijn hierin meegenomen en goed georganiseerd.

Naast bestaande zorgfinanciering wordt ook gebruik gemaakt van aanvullende financiering, zoals fondsen. Dit biedt ruimte voor ontwikkeling en innovatie binnen de zorglandbouw.

De organisatie van zorg en financiering ligt regionaal en lokaal, waarbij gemeenten, zorgboerderijen en andere zorgaanbieders gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het organiseren van zorg, inclusief de inrichting van aanbestedingen, zodanig dat samenwerking wordt ondersteund.

Innovatie

Innovatie is onderdeel van de manier van werken binnen de zorglandbouw. Ontwikkelingen worden benut om zorg beter te organiseren en aan te laten sluiten op de praktijk, met als doel het versterken van kwaliteit en het verlichten van administratieve en organisatorische lasten. Nieuwe mogelijkheden, zoals technologische toepassingen, maken tijd vrij, waardoor meer aandacht naar de deelnemer kan gaan.

De zorg blijft geworteld in de praktijk en de zorgboer werkt vanuit de basis, verbonden met de dagelijkse werkelijkheid van de zorgboerderij. De zorgboer is een innovator, met de kracht om kans gericht bij te stellen en te ontwikkelen. Hierdoor ontstaat een beweging van zorg naar leven, passend bij de geformuleerde kernwaarden van de zorglandbouw.

Innovatie en onderzoek draagt bij aan de ontwikkeling van zorglandbouw als volwaardige ketenpartner. Door actieve samenwerking met andere zorgaanbieders en partners wordt naast nieuwe werkwijzen, ook aan een sterke positionering en beeldvorming van de sector gewerkt. In deze samenwerking worden kennis en ervaring gedeeld en vertaald naar toepassingen die bijdragen aan kwaliteit en verdere ontwikkeling van de zorg.

